

ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Δ'.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 24 του Δεκέβρι 1906

ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 227

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΨΥΧΑΡΗΣ. Ἡ ἀρρωστη δούλα.— Ἀφιέρωμα καὶ γράμμα.

Μ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ. Τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα στὴ Γερμανία.

ΑΡΤΩ ΠΡΟΓΓΑ. Γράμμα Χριστουγεννιάτικο (δῆγμα Φρανσουά Κομπέ).

ΗΛΙΑΣ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ. Ὁ Ἰσκιος τοῦ Πεθαμένου (τέλος).

Ν. ΒΕΗΣ. Νέα γράμματα καὶ τραγούδια τοῦ Σολωμοῦ.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ. Γλωσσολογικά.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Γ. Περγαλίου, Μ. Φιλήτας, Μήτσος Καλαμᾶς.

Δ. Π. Τ. Φαινόμενα καὶ Ἡρώματα. (Ὁ ἀγώνας τῆς «Δικαιοσύνης» — Στοιὺς ἀναγνώστες μας — Ἡ μίση τῆς «Ἀνρόπολης» — Τὸ βιβλίο τοῦ Σταύρου-Μάνια πού δὲ βλέπουνε . . .).

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ —ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΑΘΜΑΔΙΑΤΙΚΟ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑ

στὸ φίλο μου τὸ γιατρὸ Γ. ΣΙΩΤΗ

Ἀγαπητέ μου φίλε καὶ γιατρέ,

Μοῦ φαίνεται πὺς ἀρτό μου τὸ βιβλίο σου χρωστώ νὰ σοὺ τᾶφιερῶσω. Εἴδουνε στὸ Παρίσι ὅταν τὸ γράφα ἴσως καὶ νὰ θυμᾶσαι τί σοὺ ἔλεγε, ἐνῶ τὸ γράφα, πὺς ἄλλο σκοπὸ δὲν εἶχα, παρὰ νὰ δηγηθῶ μιὰ ἱστορία πού νὰ εἶναι ἀληθινή. Δὲν ξέρω τί θὰ μοῦ ποῦνε· θὰ ποῦνε πὺς εἶμαι νατουραλιστὰς, ρεαλιστὰς, ζολίστας, φλομπερίστας, ἢ γκονκουρίστας· μερικοὶ πάλι θὰ ποῦνε πὺς εἶμαι ἰδεολόγος, συμβολιστὴς, καὶ ὅ τι βροῦνε. Μὴ σὲ κόφτῃ ἐσένα καὶ μὴ γυρέβης νὰ τὰ συμβιάσῃς. Τίποτα δὲν εἶμαι. Κ' ἔτσι θαρρῶ πὺς πρέπει νὰ εἶναι κανεῖς, σὲ γράφει ρομάντζο, τίποτα—καὶ ὅλα μαζί. Δηλαδή, ὁ πρῶτος του, ὁ μόνος του σκοπὸς νὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια, λοιπὸν καὶ νὰ σοὺ παρασταίνῃ τὴν ἀλήθεια, ὅποια καὶ ἔν εἶναι—τοῦ δεινροῦ ἢ τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὸ πραγματικὸ παρμένῃ, ὡ μὴ, ξερὴ καὶ κρύα, ἢ ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς φαντασίας, ἀλήθεια τῆς ψυχῆς ἢ τῆς καθημερινῆς μας τῆς πείρας—καὶ νὰ σοὺ τὴν παρασταίνῃ ὅπως τὸ θέλει καθε ἀλήθεια, ἐπειδὴ καθε ἀλήθεια, καὶ σ' ἀφτό συμφωνᾷ μὲ τὴν τέχνη, ἔχει ἐκφραση δική της, πού ἀδύνατο νὰ τῆς τὴν ἀλλάξῃς. Κι ἀρὸς σου μίλησα γιὰ ὄνειρο, νὰ μοῦ δώσῃς τὴν ἀδεια νὰ σοὺ ἀναφέρω καὶ Τὸνειρο τοῦ Γιαννίρη, τὸ προτιμημένο μου, τί νὰ σοὺ κάμω; Στὸνειρο τοῦ Γιαννίρη, τὸ φέρνει ἡ ἀ-

λήθεια τοῦ ρομάντζου ἐκείνου, ἐκείνης τῆς ιδέας, νὰ τὴν ἰδανικέψω, ἔν καὶ ψυχολόγησα πρόσωπα γνωστὰ, ζωντανὰ, μὲ τὴ χρονολογία του τὸ καθένα, μὰ σὲ ἀχρονολόγητη σειρά, ὅζω ἀπὸ τοὺς καιροὺς καὶ ὅζω ἀπὸ τοὺς τόπους. Στὴν «Ἀρρωστη δούλα», τὸ φέρνει ἡ ἀλήθεια νὰ τοποθετήσω, νὰ χρονολογήσω καὶ νὰ κριβολογήσω. Μὰ πάντα μου πᾶσκινα νὰ παραστήσω τὴν ἀλήθεια, τὴν ἰδίαν, ὅσο κ' ἰδίαν δὲ μοιάζει.

Ἄλλη καλλιτεχνικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅμως πού τὸ ρομάντζο μεγάλους προλόγους δὲ θέλει, καὶ τὰ πολλὰ πού ἔχω νὰ σοὺ πῶ, πρέπει ἐδῶ νὰ σοὺ τὰ συντομίσω. Νὰ μὴν τὰ μασοῦλε, βγῇ καὶ νὰ κάμω ρομάντζο ἐπιστημονικόν. Ρομάντζα ἐπιστημονικά δὲν ἔχει. Ἐχει δηλαδή ρομάντζα ὅπου ὁ ρομαντζιέρος πῆγε καὶ ξεκαθάρισε βιβλία ἐπιστημονικά, ἐπειτα ὅσα ἔμεινε, σοὺ τὰ κουβαλεῖ στὸ βιβλίο του καὶ φαρδιά πλατιά σοὺ τὰ καταστρώνει, νὰ πορήσῃς μὲ τὴ σοφία του. Εἶναι ἀντιγραφή· ἐπιστήμη δὲν εἶναι. Ἡ ἐπιστήμη, ὅπως καὶ ἂν τὸ γυρίσῃς, βάση της ἔχει κάποια πρωτοτυπία· ἔρχεται καὶ μὰς λὲς πράγματα πού μοναχός σου τὰ παρατήρησες, μὰς βγάζεις στὴ μέση κανένα ντοκουμέντο κινούριον. Τότες ἡ δούλειά σου καθαφτὸ ἐπιστημονική. Βρέθηκα σὲ περίστασι, σπαραχτικὴ καὶ ἰδιαιτέρα, ὅπου ἰδίαν ἡ ζωὴ μοῦ ἔβαλε στὰ χέρια, πού νὰ πῆς, τὸ κινούριον τὸ ντοκουμέντο, καθὼς λέγαμε. Τὸ ντοκουμέντο ἔγινε βιβλίο. Παρατήρησα, παρακολούθησα μιὰ δεινὴ ἀρρώστια καὶ σοὺ τὴ δηγοῦμαι ὅπως τὴν παρατήρησα καὶ ὅπως ξετύλιχτηκε στὰ μάτια μου. Ἐννοεῖται πὺς ἄλλη ἀπαίτησι δὲν ἔχω. Μήτε γιατρὸς εἶμαι μήτε στὴν γιατρικὴ ἐπιστήμῃς. Μὰ καθε ἀρρώστια εἶναι δρᾶμα μὲ δυὸ πρόσωπα, ὁ γιατρὸς ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ καὶ ὁ ἄρρώστος. Τὶς ἀρρώστιας, ὡς τώρα, μὰς τις περιγράφανε οἱ γιατροὶ· καλὸ, ἴσως καὶ ὠφέλιμον, νὰ μὰς τις περιγράφουνε κ' οἱ ἄρρώστοι μιὰ φορὰ. Τὸν ἄρρώστο σπούδασα· γιὰ τὸν ἄρρώστο σοὺ μιλῶ. Ἰσως στὸ μεταξύ ἔτυχε νὰ δείξω καὶ σὲ τί σημεῖο βρίσκεται σήμερις ἡ γιατρικὴ. Μαζὶ μὲ τὴν ψυχολογία τοῦ ἄρρώστου, βέβαια πὺς στὸ δῆγμα μου ψυχολογείται κάποτες καὶ ὁ γιατρός.

Εἶναι ὅμως καὶ ἀνεντίλεχτο πὺς μὲ ἀπλὸ ντοκουμέντο ἡ τέχνη δὲν τὰ βγάζει πέρα, ρομάντζο δὲ γίνεσαι. Λοιπὸν ἔβαλα καὶ μιὰ ὕψ, ἕνα πλέξιμον. Ἐσὺ ὁ γιατρός, σὺν ἀγαπᾷς, προσέχεις μόνον στὸ ντοκουμέντο, πού τὸ ξεχωρίζεις κάπως ἀπὸ τὴν σειρά τοῦ λόγου· ὁ γείτονάς σου πάλι, πού γιατρός δὲν εἶναι, ἀξάφνα μπορεῖ περισσότερο νὰ προσέξῃ στὸ δρᾶμα πού παίζεται, παρὰ στὸ ντοκουμέντο πού ξεδιπλώνεται ὁλόεν. Ντοκουμέντο καὶ δρᾶμα προσπάθησα νὰ τὰ κάμω ἕνα. Μὰ ἐγὼ νομίζω πὺς σ' ἕνα τέτοιο βιβλίο, ἔχει καὶ τὸ δρᾶμα κάποια σημασία ἐπιστημονική. Τί νὰ σοὺ τὰ ξηγῶ, ἀρὸς εἶσαι καὶ γιατρός καὶ ψυχολόγος; Μιὰ θερμοκρασία νόημα

δὲν ἔχει νόημα ἔχει, ὅζω ἀπὸ τὴν ἀρρώστια τὴν ἰδίαν, ἡ ψυχικὴ διάθεσι τοῦ ἄρρώστου, τὴ στιγμὴ πού θερμομετρήθηκε. Ἀδιάφορο δὲν εἶναι διόλου νὰ ξέρομε ἂν ὁ ἄρρώστος ἔχει φίλους, δικούς, συγγενήδες, ἂν εἶναι παραιτημένος ἢ ἂν ἀγαπιέται ἀπὸ τὸν τάδε ἢ τὸν τάδε.

Τὴν ἠθικὴ ἀτμοσφαῖρα καὶ γὼ πᾶσκινα, ὅπως ὅπως καὶ μὲ τὰ δικαιώματα τῆς φαντασίας πού πλάθει, νὰ περεχύσω στὸ βιβλίο μου καὶ μ' ἀφτὴ νὰ τὸ λούσω. Θαρρῶ πὺς ὁ κύριος σκοπὸς σ' ἕνα ρομάντζο εἶναι νὰ ξετάσῃς κανένα αἶσθημα τοῦ ἀθρώπου, κανένα ψυχόρμητο ἀπὸ κείνα πού εἶναι πρωτογεννῆτά μας, πού εἶναι στοιχειώδη, ἡ ἀγάπη, τὸ μῖσος, ἡ ζούλια, ἡ φιλαργυρία ἢ ὅ τι θέλεις· ἐπειτα νὰ τὸ φέρῃς κάπως τὸ αἶσθημα στὴν ἀκμὴ του, στάποκορύφωμά του, γιὰ νὰ καταλάβῃς, ἡ λογικὴ του ξετύλιξη ὡς πού φτανε κ' ἔτσι νὰ νοιώσῃς τὴν οὐσία του. Μαζὶ μὲ τὸ αἶσθημα γυρέβεις νὰ μελετήσῃς καὶ κανένα ζήτημα σπουδαῖο, ἀπὸ κείνα πού εἶναι ἡ ζωὴ μας, τοῦ ἀθρώπου ἡ ζωὴ κ' ἡ ζωὴ τῆς κοινωνίας. Στὸν Ἀντρέα τοῦ ρομάντζου μου ἴσως δῇς κάποια τάση προγονικὴ μας· πού δὲν παρατηρήθηκε ἀκόμη. Ὅσο γιὰ τὸ ζήτημα πού μελετιέται στὸ βιβλίο μου, ἀνάγκη καμιά νὰ σοὺ πῶ τί σπουδαῖο πού εἶναι, ἀρὸς εἶναι τὸ ζήτημα τῆς υγείας.

Ἐδῶ πρέπει νὰ τὰ βλέπουμε κατὰμματα ὅλα καὶ νὰ μὴν ντρεπούμαστε. Ὁ ἄρρώστος γιὰ ντροπὴ δὲν εἶναι· εἶναι γιὰ νὰ προδέβῃ κ' ἔχουμε νὰ προδέψουμε, πολὺ πολὺ, στὴν υγεία καὶ σ' ὅ τι ἀρροᾷ τὴν υγεία. Λένε πὺς μιὰ γυναῖκα, μιὰ χωρικὴ πέθανε, γιὰτὶ δὲ θέλησε νὰ πῇ τοῦ γιατροῦ πὺς εἶχε ἀπόστημα στὸ στήθος, ὅχι νὰ τοῦ δείξῃ τὸ μέρος. Ἕνας δυτικός ἐπίσκοπος τὴν παῖνεσε μάλιστα γιὰ τὴν ἀρετὴ. Χωρὶς καὶ πολιτεῖες στὴν πρόληψη δὲν ξεχωρίζουνται. Κάποιος φίλος μου, ἐνῶ διώρθωνα πέσει κατὶ ἀρροβητάρια γιὰ τὸ διαγωνισμό τοῦ Νουμά, καθότανε πλάγι μου καὶ κοίταζε. Εἶδε τὴ φράσι τὸ βυζὶ τῆς μάννας. Σκανταλίστηκε. Μὲ παρακάλεσε νὰ τὴ σβήσω. Κι ὡς τόσο τί πιὸ ἀγία στὸν κόσμον, τί πιὸ ἀγνὸ ἀπὸ τὸ βυζὶ τῆς μάννας, ἀπὸ τῆς γυναίκας τὸ βυζὶ; Θυμοῦμαι πὺς κάπου διάβασα ἕνα βιβλιαράκι καμωμένο ἀπὸ γνωστὸ χειροῦργο τοῦ Παρισιῦ. Ἐλεγε μέσα πὺς πρέπει νὰ βαστᾷ ἡ μάννα τὸ μωρὸ γιὰ νὰ τὸ πλένῃ, πὺς πρέπει νὰ καθήσῃ γιὰ νὰ τὸ βυζάξῃ. Ἐδᾶζε καὶ τις εἰκόνες, τὴ μάννα μὲ τὸ βυζὶ της. Τὸ βιβλιαράκι γραμμένο γιὰ κοριτσάκια δώδεκα χρονῶνε στὰ παρθεναγωγεῖα! Σὰ γράφουνε τέτοια βιβλιαράκια κάμποσα γιὰ ὅλο μας τὸν ἀθρώπινον τὸν ὁργανισμό—βιβλιαράκια πού νὰ τὰ διαβάζουνε καὶ παιδιὰ καὶ γέροι—τότες θὰ ποῦμε πὺς γλύτωσε ἡ ἀθροπότητα.

Τὸ ζήτημα τῆς υγείας γιὰ ἕνα ἔθνος εἶναι ζήτημα ζωῆς. Δὲν πιστέβω νὰ τὸ κατάλαβε ὁ δάσκα-

λος. Ἀφοῦ σοῦ κουβεντιάσω γιὰ μέννες καὶ μωρά, ἰδοὺ μιὰ φρασούλα πού τὴν ξεσήκωσα στὸ Γαλλοελληνικὸ Λεξικὸ τοῦ κ. Ν. Κοντόπουλου, ἐκδ. δ', 1901, λ. sein: La mère tend le sein à son enfant, ἡ μήτηρ προσφέρει τὸν μαστὸν εἰς τὸ εἰσαυτῆς τέκνον. Δὲν εἶναι οὔτε μετάφραση. Τὸ γαλλικὸ δὲ λέει m a m e l l e, μαστός, λέει s e i n, βυζί. Μὰ ὁ δάσκαλος τῆ ζωῇ δὲν τὴ βλέπει, δὲν τὴ μεταφράζει καὶ δὲν τὴ θέλει. Ἐσεῖς οἱ γιατροί, ἀφ' ὧν πρέπει νὰ μᾶς τὰ σιᾶξετε. Εἰστε καὶ παντοδύναμοι. Ὁ κόσμος ἔχει τὴν ἀνάγκη σας. Ὅτι ὄνομα κι ἂ δώσετε στὸ γιαντρικὸ ἢ στὴν ἀρρώστια, ὁ ἀρρώστος τὴ γιαντριά του γυρίζει· μετὰ τὴ γιαντριά θὰ χάψῃ καὶ τὰ καλὰ τὰ ὀνόματα. Κοιτάξτε λοιπὸ νὰ μᾶς φτεριάσετε ὀνόματα καλὰ, δηλαδή πού νὰ εἶναι καὶ δάφνα καλὰ στὴν υγεία τους, πού ἀρρώστημένα κι ἀπὸ γεννησιμιό τους νὰ μὴν εἶναι. Μὲ τὴν καθαρῆς, στὴ γιαντρικὴ, καμιά προκοπὴ δὲ βγαίνει. Ἀνοιξα πολλές φορές τὸ Λεξικὸν Ἱατρικῆς τοῦ Καρυοφύλλου, 2 τόμοι, Ἀθήνα, 1896—1899. Χρηστὸς ἄνθρωπος ὁ Καρυοφύλλης, καὶ δὲ φταίει. Χρηστὸς ἄνθρωπος κι ὁ Ἀφεντούλης. Μὰ οἱ ἄλλοι τους, φρίκη. Χαμός καιροῦ, κι ὁ σπουδαστὴς ἔχει πράγματα νὰ μάθῃ, ὅχι γλώσσα πού δὲ μαθαίνεται. Ἀφίνω τὴ βάρβαρη καὶ τὴν κωμικὴ τὴν ἐγγεγραμμένην, πού νόημα δὲν ἔχει, ἐνῶ τὸ χειροῦργημα καὶ ταιριάζει κι ἀρχαῖο εἶναι, ἀφοῦ τὸ βρίσκουμε καὶ στὸν Ἱπποκράτη. Τοῦ κάκου· ἐπιστήμη δὲν εἶναι μιὰ ἐπιστήμη ὅπου συνηθίζεται—ἂν μπορεῖ δηλαδή νὰ τὸ προσφέρῃ κανεὶς—μιὰ λέξη ὅπως τὰλλόκοτο Ἰσχυανσις. Ματιὰ δὲ ρίξανε στὴ ζωντανὴ τὴ γλώσσα· μετὰ τὸ λινός, τί δὲν κάνεις; λινεμα, λινεψη, λινεμός, λινια, ὕστερις ἀπολινεμα, ξελινεμα ἢ ἀπολινεψη, ξελινεψη κτλ. ἢ καὶ σολινεμός, σὺν εἶναι πολλὰ ὄργανα μαζὶ πού σολινεβουνε κτλ. κτλ. κτλ. Θέλει χειροῦργημα γερὸ ἢ καθαρῆς. Τὴ ζωὴ του καὶ τὴν υγεία του τὸ ἔθνος στὴ γλώσσα του θὰ τὴ χρωστᾷ.

Ὁ Ἀθάκος, ὁ Μαρκέτης, ὁ Πάλλης, ἡ Α. Παπαδόπουλος, ὁ Φωτιάδης, τὸ νοιώσανε ἀμέσως πὺς στοὺς ὄρους τοὺς ἐπιστημονικοὺς πρέπει σήμερὰ νὰ δώσουμε ὅλη τὴν προσοχή μας. Ἐρχομαι καὶ γὼ τώρα κάπως νὰ βοηθῶ. Καὶ ποιοῦ μποροῦσα καλύτερα νὰ φειρώσω τὸ βιβλίον μου παρὰ ἐσένα πού δὲν εἶσαι μονάχα μάστορας στὴν τέχνη σου, μὰ πού κ' ἡ καρδιά σου ἀκόμα εἶναι σπλαχνικοῦ ἀνθρώπου καρδιά; Καρδιά καὶ μελέτη συνάμα χρειάζονται, φίλε

μου, γιὰ κάθε δουλειά· χρειάζονται περισσότερο ἴσως γιὰ τὴ δουλειά πού λέμε. Ἀξίζει νὰ μὴ χάσομεροῦμε κι ἀπὸ τώρα νὰ βάλουμε τὰ δυνατὰ μας.

Ἄλλα σήμερὰ δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ. Γιὰ τὸ ζήτημα τάχα τί νὰ σοῦ βάλω; Ζήτημα καθαρὸ δὲν ὑπάρχει πιά. Τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ εἶτανε, ἡ γλώσσα μας νὰ γραφῇ, νὰ καταλάβῃ θεοφάνερα ὁ κόσμος πὺς ἔχει τὴν κανονικὴ γραμματικὴ τῆς, τὴν ποίηση καὶ τὴν ἐπιστήμη τῆς. Γράφθηκε, γράφεται καὶ θὰ γράφεται ὁλοένα. Τί ἄλλο θέλεις; Νὰ διδάσκαται στὰ σχολεῖα; Ναί, τὸ θέλω καὶ γώ. Πρέπει μάλιστα. Μὰ τὸ ζήτημα πιά κατατᾶ ζήτημα τῆς πράξης, τῆς ἐφαρμογῆς. Καὶ τὸ σπουδαιότερο σ' ὅλα τὰ ζητήματα, τὸ μόνο, εἶναι νὰ ὑπάρχῃ πρῶτα, πρῶτα νὰ ζῇ, πρῶτα νὰ βασιλεύῃ ἀψήλα—ἢ ὅπως μερικοὶ τὸ θαρροῦνε ἀπραχτῇ κι ἀνεφάρμοστα—ἢ ὁδηγήτρα Ἰδέα.

Ἀρχινημένο τρίτη, δεκοχτὴ, τελειωμένο, πέμτη, εἰκοσι τοῦ Σιαβροῦ, 1906.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΗΣΚΙΟΥΣ ΣΤΑ ΝΕΡΑ»

1.

Βραδιάζει. Καὶ τ' ἀπόφευγο σὴν δύση
Ζητάει ὁπίσω ἀπ' τὰ βουνὰ λημέρι.
Ἦσμοι πετοῦν σὸν κάμπο σὺν ἀστέρι
Ποὺ πάει τίς νύχτις τοῦ σκηνὸς νὰ στήσῃ.

Μὲ κάποιον φόβο ἀπὸ τὴ μαύρη φύση,
Σὰ νὰ τῆς εἶχε μουσικὸ καρτέρι,
Δεῖλὸ ἢ ψυχὴ μου ἀπλώνει τ' αἶμα χέρι
Τὴν τριάντα καρδιά μου ν' ἀναστήσῃ.

Κ' ἐνῶ τριγύρω καὶ φτερουγίζει
Μ' ὅση πνοὴ οἰοῦν τοῦ πουροῦ τ' ἀστέρι,
Καὶ φαίνεται σιγὰ νὰ λαμπυρίζῃ

Τὸ σκότος κάτω ἀπὸ τὰ μαύρα αἰθέρια,
Νοιώθω τὴν πλάκα τῆς καρδιᾶς τῆς στέρια
Στοῦ στήθους μου τὰ βάθη ν' ἀργοτερίζῃ.

2.

Θλιμένη ἢ νύχτα κλαίει μαυροπνεμένη
Μὲς σ' οὐρανοῦ τοὺς δρόμους καὶ τ' ἀστέρι
Σὰ σὲ κηδεῖ ἀνάφου ἀγιοκέρια
Γιὰ τὴ σελήνη πού δὲν χλωμασμένη

Ἦσω ἀπ' τὴ λαγαριά τὴ φουρτωμένη
Θάφτει τὴ λάμψη τῆς. Καὶ ταῖρια ταῖρια
Βλέπεις τοὺς ἡσμούς σὺν μὲ χίλια χέρια
Ν' ἀπλώνουν μιὰ σκιά ἀναμαλλασμένη

Τοὺς πόρους νὰ σκεπάζουν μὲς σὴν δάση.
Μιὰ θλίψη ναυορίζει τὴ μαγεία
Τοῦ σκότους· καὶ τὸ κλῆμα πρὸ τὰ κρύα

Τὰ σπήλια ἢ νεροτάλα ἔχει σκεπάζει
Μιὰ ψυχὴ συντροφεύει πού ἔχει χάσει
Καὶ σὺν τῆς σελήνης τὴ γοητεία.

3.

Μουγκρίζουν τ' ἄγρια κύματα μπροστά μου,
Σὺν δέρονται καὶ πέφτουν ματωμένα
Κ' οἱ ἀστράπεδες φωτίζουν τ' ἀφρισμένα
Νερά πού συνεπαίρουν τὴν καρδιά μου.

Καὶ πάω ν' ἀγκαλιασθῶ ἀπ' τὰ σωθικὰ μου
Στ' ἀργομάλι τὰ φύκια τ' ἀπλωμένα,
Ν' ἀκούσω ξεψυχήματα χυμένα
Ἀπ' τῶν κυμάτων τὴν ὀργὴν ἐκεῖ χάμου.

Καὶ σὴς καρδιᾶς τὴν μπόρα πού μὲ δέχνει
Ἡ ψυχὴ μου μονάχη παραδέχεται.
Ὁ ἀφρός τῆς θάλασσας πού ἐμπρός μου γέρνει

Νὰ ψάλλω λέει σὴν ἄγρια συναυλία.
Μὰ σὴς καρδιᾶς τὴ φλογερὴ ἀρμονία
Στὴν τρικυμιὰ πετῶ τὴν τρικυμία.

4.

Τὴν ἡμερὴ σου λάμψη, ὦ φεγγαράκι,
Μὴ μοῦ ἀρνηθῇς τὴν ὕστερη βραδιά,
Τ' ὄχρὸ μείδισμά σου ἀπ' τὴν καρδιά
Μοῦ διώχνει κάθε πόνου τὸ φαρμάκι.

Σὺν βλέπω τῶν ἀχιθῶν σου τ' αὐλάκι
Τῶν δέντρων νὰ ποτίζῃ τὰ κλαδιά,
Ἀχόρταστα ἀναπνέω μὲν εὐωδία
Ποῦ τῆς καρδοῦλας μου ὁδηγεῖ τὸ δρομάκι.

Καὶ κάτω ἀπὸ ἕναν ἡσίο ἀσημασμένο
Ποῦ τὸν κεντρεῖ τὸ μουσικὸ σου φῶς
Σ' ἄλκυα χέλλῃ ὁ πόθος μου ὁ κρυφός

Ἐκπνέει κ' ἕνα φιλὶ ξετρελλασμένο
Στέλνω σ' ἐσὲ, φεγγάρι ἀγαπημένο,
Διὸς σου καὶ τῆς τύχης σου ἀδερφός.

1904

ΜΗΤΣΗΣ ΚΑΛΑΜΑΣ

Ο ΨΕΥΔΗΣ ΤΟΥ ΠΕΘΑΜΕΝΟΥ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΜΕΡΗ ΤΡΙΑ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΕΝ. Πῶς μ' ἀναγκάζει αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου.

ΖΩ. Ναί, εἶσαι πού πέφτουν οἱ ἀχτίδες του δίνουν ὁμορφους σ' ὅλα χρωματισμούς.

ΕΝ. Δὲν τὸ χαίρουνται μονάχα τὰ μάτια μου· τὸ φῶς αὐτὸ πέφτει μέσα μου· φτάνει ἴσαμε τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου.

ΖΩ. Εἴνη, θαρρῶ πὺς σὲ βαραίνει κάποια λύπη, πού δὲ θέλεις νὰ τὴ φανερῶς.

ΕΝ. Ὅχι· σήμερὰ νοιώθω βαθιά...τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς.

ΖΩ. Δὲν τὸ πιστεύω· τὸ χαμόγελό σου δείχνει πίκρα καὶ στὴ ματιὰ σου καθρεφτίζεται ἡ λύπη.

ΕΝ. Δὲν ἔχω τίποτα πού νὰ μὲ λυπήσῃ.

(*) Κοίταξε φύλλα 223, 224, 225 καὶ 126.

ΖΩ. Τὰ χτεσινὰ μου λόγια σὲ πείραζαν, ἀγαπημένη μου· ἔ;

ΕΝ. Χτὲς ἴσως...μὰ τώρα δὲν ἔχουν πιά γιὰ μένα καμιά δύναμη.

ΖΩ. Ἀλήθεια; δὲν ξέρεις πόσο μετάνιωσα κατόπι γιὰ τὰ ὅσα σοῦ εἶπα.

ΕΝ. Τὸ καημένο τὸ παιδί! μὰ ἐσύ, Ζωή μου, δὲ μοῦ πες τίποτα· νομίζεις, ὅτι τὴν ὥρα κείνη μιλοῦσες ἐσύ;

ΖΩ. Μὰ...

ΕΝ. Ὅχι, καλὴ μου. Ἐσὺ ἦσουν μονάχα τὸ στόμα· τὰ λόγια εἶταν τῶν ἄλλων, τῶν ξένων, πού μιλοῦνε χωρὶς καὶ νὰ φανερώνονται ποτέ. Γι' αὐτὸ ἔχουν καὶ τέτοια δύναμη τὰ λόγια τους. Ἀνίσως καὶ βλέπαμε ποῦθε καὶ πὺς γεννιοῦνται δὲ θὰ μᾶς φόβιζαν τόσο, μῆτε θὰ μᾶς λυποῦσαν.

ΖΩ. Καλύτερα νὰ μὴ προσέχουμε ποτέ σ' αὐτά.

ΕΝ. Ναί· βλέπεις ὅμως, ὅτι δὲν εἴμαστε λεύτεροι νὰ μὴ προσέχουμε, ἐπειδὴ ἡ ἴδια ἡ προσοχὴ τοῦ κόσμου σ' ἐπὶ λέμε ἢ κάνουμε ἀναγκάζει καὶ τὴ δική μας νὰ γυρίσῃ πρὸς τὰ λόγια τους. Αὐτὸ εἶναι φυσικόν.

ΖΩ. Ἀλήθεια· δὲ μᾶς ἀφίνει ὁ κόσμος νὰ λησμονήσουμε τὰ ἔργα μας.

ΕΝ. Δὲ θέλει νᾶμαστε λεύτεροι ἀπ' αὐτόν· Μὰ καὶ σὲ πρόσεξαν οἱ ἄλλοι, δὲν εἶσαι πιά μόνος, δὲν βλέπεις τὸν ἑαυτὸ σου. Θέλεις δὲ θέλεις ἀρνέσασαι τὴ μοναξιά σου καὶ δὲν ἀκούς πιά τίς μουσικὲς φωνὲς πού ναοῦρίζαν τὴν ψυχὴ σου μετὰ τὸ γλυκὸ τους μουρμούρισμα. Εἶσαι πιά μέσα στὸν κόσμο καὶ τὸ βουητὸ του σκεπάζει καὶ πνίγει τίς ἀγαπημένες σου φωνές.

ΖΩ. Σὲ φοβίζει πολὺ ὁ κόσμος, Εἴνη μου.

ΕΝ. Ναί, γιὰτὶ μοῦ παίρνει τὴ λευτεριά μου.

ΖΩ. Μπᾶ! μὴ δίνῃς προσοχὴ σοῦ λέω καὶ πάλι· αὐτὸ εἶναι τὸ καλύτερο.

ΕΝ. Τὸ νομίζεις· μὰ νὰ μὴ σοῦ τὸ φυλάξῃ ἡ τύχη σου νὰ γνωρίσῃς ὅπως ἐγὼ τὸν κόσμο καὶ νὰ τὸν φοβηθῇς ὅπως ἐγώ.

ΖΩ. Χωρὶς νὰ θέλῃς, μοῦ τὸ φανερώνεις, ὅτι σὲ τυραννάζει κάποια βαθεῖα λύπη.

ΕΝ. Ἰσως...ἀλλὰ δὲ θὰ κρατήσῃ πολὺ, ἐπειδὴ γλήγορα θὰ ξαναβρῶ ἐγὼ μονάχη τὴ λευτεριά μου. Μὲ φόβισε ὁ κόσμος, μὰ δὲ μοῦ πῆρε καὶ τὴ δύναμη νὰ κοιτάζω μακρύτερα μετὰ τὸ ἀτάραχο μάτι τῆς ἀθωότητάς μου καὶ νὰ ἰδῶ πού κρύφτηκε ἡ χαμένη γαλήνη μου· κ' ἡ φευγάτη λευτεριά μου.